

Elmanto MEILAIUS, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių – Jerzy Klusek, *Historia, Polska i świat w dobie królów elekcyjnych, XVI-XVIII wiek*, Podręcznik dla gimnazjum, Warszawa: wydawnictwo JUKA, 2000

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego... na podstawie recenzji rzeczoznawców: prof. Dr. Hab. B. Jakubowska, prof. Dr. Hab. A. Mączaka, dr. Piotra M. Ungera, ...

Vadovėlis geras ir įdomus, nors pasitaiko tradicinių lenkiškų vadovėlių klaidų, ypač tapatinant Respubliką ir Lenkiją, bet tai daroma gana korektiškai. Labiau pastebimas klaidas ar netikslumus pažymėjau žemiau:

p. 7 rašoma, kad Livonija pasidavė Lenkijai, 1561 m. Livonija pasidavė Žygimantui Augustui ir LDK ir tik nuo 1569 m. ją kartu valdė Lenkija ir LDK.

p. 56 1605 m. Kircholmo mūšio schemeje parodyti ir aprašyti tik lenkai vadovaujami *hetman Chodkiewicz* (tiesa, p. 52 J.K. Chodkevičiaus aprašyme paminėta, jog jis buvo didysis Lietuvos etmonas, bet iš tolimesnių aprašymų atrodo, kad jis vadovavo tik lenkų armijoms).

p. 69 kaip visada nepakankamai įvertinta 1654-1667 m. karo su Rusija (*wojna polsko-rosyjska*) reikšmė, jam skirta tik pusė puslapio! Tuo tarpu švedų „Tvanui“ skirta 10 psl., gerai, kad vienodai vertina lenkų ir lietuvių pasidavimą švedams 1655 m. (Ujście ir Kėdainiai). Dar keisčiau, kai tvirtinama, kad Rusija, tarsi parėmė lenkų kovą prieš švedus nutraukdama savo puolimą (p. 75).

p. 77 esančiame žemėlapyje pažymėta siena su Rusija pagal 1667 ir 1686 m. sutartis paaiškinta, kaip siena su Turkija pagal 1699 m. sutartį.

p. 97 rašoma, kad Jakaterina II Rusiją išplėtė *kosztem Polski i Turcji*, o LDK?

p. 106 neteisingai nurodo Lenkijos kariuomenės skaičių – 24000 (tiek buvo visoje ATR), turėtų būti 18000.

p. 121 Džeimsas Kukas neatrado Australijos ir Naujosios Zelandijos, jis tik jas paskelbė Anglijos valdomis.

p. 156 įdėta pataisyta padalijimų karikatūra, o p. 157 ir 185 I-o ir II-o padalijimų žemėlapiuose Ryga neteisingai parodyta ATR sudėtyje.

p. 158 bene pirmą kartą paminėta, kad T. Rejtanas buvo iš LDK.

p. 175 *O upadku Rzeczypospolitej i trzecim rozbiore Polski. ???*

p. 180 Rašoma, kad Gegužės 3 d. Konstitucija panaikino Respublikos dvilypumą, bet nepamini vėlesnio (1791 10 20) Konstitucijos papildymo – *Zaręczenie wzajemne obojga narodów*, kuris įtvirtino LDK egzistavimą.

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių licėjų 2-oms klasėms – **Jerzy Klusek, *Historia, Polska i świat w dobie Jagiellonów, XIV-XVI wiek, Podręcznik dla gimnazjum, Warszawa: wydawnictwo JUKA, 2000***

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego... na podstawie recenzji rzeczoznawców: prof. Dr. Hab. A. Mączaka, dr. Z. Morawskiego, dr. Piotra M. Ungera, ...

Vadovėlis geras ir įdomus, nors pasitaiko klaidų ir netikslumų

p. 6 Jogailaičių geneologinėje lent. Algirdas kažkodėl nurodytas tik kaip *ksiązę litewski*, o ne Wielki...

p. 8 vargu ar teisinga tvirtinti, kad po Mindaugo nužudymo Lietuva suskilo ir ją XIII-XIV sandūroje suvienijo Gediminas, kad tik XIV a. lietuviai pajungė rusų žemes.

p. 12 neteisingas teiginys, kad XIV a. pab. Maskva *zajęli wiele obszarów Rusi znajdujących się pod panowaniem litewskim*.

p. 14-22 gerai parašyta apie Jogailos ir Lietuvos krikštą, personalinę uniją tarp Lenkijos ir Lietuvos, Žalgirio mūšį, Konstancos susirinkimą.

p. 40 rašoma, jog Krymo totoriai Lenkijos kaimynais jau buvo XV a.(???), reikėtų žr. žemėlapi.

p. 142 1557 m. Livonija pasidavė LDK, o ne Lenkijai, o karas kilo 1658 m. Toliau teisingai rašoma, kad pasibaigus karui Livonija liko Lenkijai ir Lietuvai, bet klaida, jog nebuvo atsiimtas Polockas. p. 149 *...wojny polsko-rosyjskie o Inflanty*

p. 175 schemoje vaizduojančioje ATR tautų struktūrą lietuviai pavaizduoti, kaip valstiečiai, tuo tarpu lenkai, rusėnai ir vokiečiai, kaip kilmingieji...

p. 187 *W 1598 roku przeniesiono patriarchat Kościoła prawosławnego ze Stambułu do Moskwy*, Maskvoje naujas patriarchatas sukurtas, o ne perkeltas.

Elmanto MEILAIUS, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių licėjų 2-oms klasėms – **Bożena Popiolek, *Historia. Ludziei epoki, Kraków: Znak, 2008, Wydanie II zmienione.***

Vadovėlis nors ir ne senas, bet palyginti neįdomus ir su nemažai klaidų bei netikslumų ir dviprasmybių. Ypač chronologinės lentelės tiek vadovėlyje, tiek priede labai nerūpestingai padarytos. Paveiksliukai vadovėlyje labai maži, sunkiai įžiūrimi.

p. 40 ...1515 r. *Na zjeździe wiedeńskim cesarz oferował swoją mediację w konflikcie polsko(???)-moskiewskim...*

p. 44 žem. *Kierunki polskiej polityki w XVI w.* ir rodomos trys ekspansijos kryptys iš LDK.

p. 45 skyrius **7.2 O panowanie nad Bałtykiem – konflikty Polski z Moskwą, Danią i Szwecją.** Tekste visiškai normaliai rašo apie Lietuvos ir Maskvos santykius bei Lenkijos paramą lietuviams, bet p. 46 jau rašoma, kad 1557 m. Pasvalyje Livonija pasirašė sutartį su Lenkija, o po 1561 m. Vilniaus sutarties tapo Lenkijos lenu ir toliau veikia tik Lenkija. Tuo labiau keista, kad p. 66 rašoma, jog tik Liublino unijos išdavoje Lenkija buvo įtraukta į konfliktą su Maskva.

p. 54 rašant apie XVI a. vid. Reformaciją Lietuva pateikta kaip sudėtinė Lenkijos dalis, greta Mažosios ir Didžiosios Lenkijų.

p. 55 Bresto unija pateikta taip, tarsi liestų tik Lenkiją.

p. 71 ne visai korektiškai aprašyti 1573 m. valdovo rinkimai ...*a elity litewskie zaproponowały nawet kandydaturę cara Iwana IV, niedawnego wroga Polski*, nes ne visas LDK elitas to siekė, o caras pirmiausia buvo LDK priešas. Rašoma, kad į Paryžių vyko lenkų pasiuntinybė...

p. 74 Steponas Batoras ...*założył Akademię w Wilnie (1579), która stała ważnym ośrodkiem edukacji i kultury polskiej!!!*

p. 75 ... *w 1582 r. w Jamie Zapolskim... rozejm z Moskwą, który był sukcesem Polski. Car zwracał Inflanty i zrzekał się ziemi połockiej i twierdzy Wieliz.* Lenkijos pergalė? Tarsi Veližas, o tuo labiau Polockas irgi nebuvo gražinti (LDK). Žemėlapyje neaišku kurios rodyklės rodo 1580 m. žygį.

p. 76 *Tablica chronologiczna... Stosunki międzynarodowe 1512 konflikt Polski i Litwy z Moskwą (1512-1522)*, tiksliau Moskvy z Litvą. Lentelė pradėdama 1492 m., bet nėra nurodyta, kas tais metais tapo Lenkijos ir Lietuvos valdovais, bet 1548 m. yra Žygimanto Senojo mirtis. P. 77 *Polska 1514 bitwa pod Orszą; 1522 Polska rozejm z Moskwą. 1534 Stosunki międzyn. Wojna polsko-moskiewska. P. 78 1557 Stosunki międzyn. Konflikt polsko-moskiewski (1557-1582); Polska Traktat w Pozwołu. 1561 Polska sekularyzacja zakonu inflanskiego. P. 79 1578 Stosunki międzyn. Konflikt polsko-moskiewski. 1596 Polska unia brzeska.*

p. 79 be priekaištų *1569 Stosunki międzynarodowe unia polsko-litewska.*

p. 101 neteisingai rašoma, kad 1652 m. seime buvo priimta *liberum veto* teisė, tada pirmą kartą panaudota.

p. 105-107 XVII a. pradžios santykius ir karus su švedais vedė vien tik Lenkija, minimos *swietne zwyciestwa polskiej armii 1627-1629 m.*, o apie Kircholmą įdėtas tik W. Kossako paveikslėlis su neutraliu šaltinio tekstu, iš kurio net nesuprasi nei kas, nei kada ir su kuo kovėsi...

p. 106 žemėlapyje *Zreczpospolita Polska*, nei Karūnos, nei LDK nebėra. Tuo tarpu p. 123 žem. yra *Rzeczpospolita obojga narodów*, bet vadinasi *Straty terytorialne Polski w latach 1648-1686*, nors yra ir LDK sienos su Karūna.

- p. 108-109 konfliktas su Maskva vėl tik Lenkija, *Polska uzyskała ziemię smoleńską... Zwycięstwo Polski... 1634 r.*, iš paveikslėlio vaizduojančio Šeino kapituliaciją aprašymo atrodo, tarsi rusai buvo užėmę Smolenską, o Vladislovas Vaza privertė jų igulą pasiduoti.
- p. 110-111 *Tabela 1 Konflikty Polski...*, K. Radvila „Perkūnas”, J.K. Chodkevičius tai Lenkijos vadai? *Polska traci Inflanty...?* 1605 m. kautynių dėl Maskvos nebuvo, 1609 ir 1634 m. kas ir nuo ko gynė Smolenską? *Ziemia smoleńska... dla Polski.*
- p. 112 pradžioje tekstas pateiktas taip, kad atrodo lyg Smolenską ir Černigovą Respublika užėmė 1634 m. Visas tekstas apie 1648-1667 m. įvykius yra primityvus ir neinformatyvus.
- p. 116 ...*Moskwa... wznowila dzialania wojenne przeciwko Polsce. Mimo swietnych zwyciestw polskich pod... i Polonką* (čia, Baltarusijoje, kartu kovėsi lenkai ir lietuviai) *w 1660 r. nie udalo sie opanowac Ukrainy. W 1663 r. doszlo do jej podzialu na czesc...* (Ukraina padalinta 1667 m.), *1667 r. ...Polska utracila ziemie smoleńską... (???)*
- p. 117-118 *Od Ujścia do Kiejdan*, malonu ir netikėta, kad daugiau dėmesio skirta lenkų pasidavimui švedams nei lietuvių. Amžinas karo su Maskva (1654-1667 m.) neįvertinimas (jam skirta nepilnas puslapis, p. 115-116), o karui su švedais skirta 5 psl. (p. 116-121). Maskvėnai net padaromi sąjungininkais prieš švedus, taip iškraipoma 1656 m. pasirašytų paliaubų prie Vilniaus (*polskiej dyplomacji*) esmė (p. 120).
- p. 125 neteisingai nurodyta Valkininkų mūšio data (1700, o ne 1701 m.).
- p. 136 ...*unia polsko-saska(?)*, p. 137 *Pod jedną koroną zostały połączone dwa obrębne państwa – Rzeczpospolita i Saksonia.*
- p. 146-149 *Tablica chronologiczna... 1600 konflikt polsko-szwedzki (1600-1611), Polska – poselstwo Lwa Sapiehy do Moskwy; 1605 Polska- bitwa pod Kircholmem...; 1609 konflikt polsko-moskiewski, Polska – oblężenie zdobycie Smolenska; 1617 wojna polsko-szwedzka (1617-1622); 1619 Polska – rozejm polsko-moskiewski w Dywilinie; 1632 konflikt polsko-moskiewski (1632-1634), Polska - ...oblężenie Smolenska (???)*; ir taip toliau...
- Faktiškai rašant apie XVIII a. visą laiką minima tik Lenkija (pvz., p. 184 žem. *Rozbiory Polski*)
- p. 203 Rašant apie Gegužės 3 d. konstituciją pamini, kad *Zniesiono dualizm państwowy między Polską a Litwą...*, bet nepamini vēlesnio (1791 10 20) Konstitucijos papildymo – *Zaręczenie wzajemne obojga narodów*, kuris įtvirtino LDK egzistavimą.
- p. 204 rašant apie II-ą padalijimą nenurodo, kad Rusija užėmė ir didžiąją dalį Baltarusišką žemių..
- p. 207 *Insurekcja szybko objęła większość ziem polskich – Małopolskę, Wielkopolskę i Litwę. (???)*
- p. 211 Chronologinėje lent. kažkodėl 1788 m. *Sejm Wielki (1788-1792)* priskirtas prie Tarptautinių santykių, o ne Lenkijai, o 1792 *Polska – koniec Sejmu Wielkiego.*
- Priedas *Nawigator dla ucznia*
- Kalendarium polityczne XVI-XIX w.*
- Lietuvos reikalai įjungti į Lenkiją (pvz., p. 1 *1500(???) – początek wielkiego konfliktu litewsko-moskiewskiego...*; p. 2 *1557-1582 – konflikt polsko(???)-moskiewski i udział Polski i Litwy(!!!) w I wojnie północnej; 1557 – traktat w Pozwołu*)
- p. 22 *1894-1917 Mikołaj II (usunięty, zmarł(?) 1918)*